

СТАНОВИЩЕ

От проф. д. ик. н. Соня Варадинова Милева-Божанова, СУ „Св. Климент Охридски“, ПН 3.8 Икономика и управление по отрасли (туризъм)

върху научните трудове за участие в конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“ по професионално направление 3.9 Туризъм (интегрирано управление на туризма), обявен от Нов български университет в ДВ в ДВ бр. 87/19.10.2021 г. с кандидат единствен гл. ас. д-р Теодора Велева Ризова

I. Оценка за съответствие с минималните национални изисквания и изискванията на Нов Български университет

Кандидатът е изпълнил изискванията на чл. 26 ал. 1 от ЗРАСРБ, както следва:

По група А, показател 1: Теодора Ризова притежава Диплома № 172/15.08.2013 г. за присъдена образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление „Администрация и управление“ и научна специалност „Социално управление“ въз основа на дисертационен труд „Управление и организация на използване на минералните водни ресурси на България за здравен туризъм“ (50т.)

По група Б, показател 3: Депозирани са хабилитационен труд – монография с автор Ризова, Т. „Интегрирано управление в туристическите комплекси“, Обем: 231 стр., Издателство НБУ, 2021, и рецензенти: проф. д-р Николина Попова, доц. д-р Минчо Полименов, ISBN 978-619-233-147-4. (100 т.)

По група Г кандидатът има 480 точки от изискуеми 200. **По показател 4** е представена 1 монография, която не е представена като хабилитационен труд – „Аграрен и селски туризъм: преосмисляне на възможностите“, с обем 360 с., Издателство . Аскони, София, 2021, Рецензенти: проф. д-р Никола Колев, доц. д-р Иван Боевски, доц. д-р Георги Георгиев ISBN 978-954-383-139-5 **По показател 5** публикувана е книга на базата на защитен дисертационен труд - „Организация и управление на минералните водни ресурси на България за здравен туризъм“, с обем: 128 с., рецензенти: доц. д-р Михаил Михайлов, доц. д-р Ангел Георгиев, Изд. „Аскони“, С., 2013, ISBN 978-954-383-071-8. **По показател 7** са представени 27 статии и доклади в нереферирани издания с научно рецензиране или редактирани колективни томове. От тях 7 са на английски език. **По показател 9** е депозирана 1 студия в нереферирано издание с научно рецензиране. **По показател 10** кандидатът е автор на 1 глава в колективна монография.

По група Д, показател 12: справка от библиотеката на НБУ („АНАЛИЗ НА ЦИТИРАНЕ СА-3-2021 ” - Библиотека НБУ) към 24.03.2021 г. показва наличието на общо 6 цитирания, без самоцитирания. (55т.)

По група Е, показател 16 кандидатът има участие в 3 проекта по ОП „Развитие на човешките ресурси“ и участие в 2 международни научни/образователни проекти. За един от тези проекти кандидатът е награден от председателя на Европейската фондация за образование с международен сертификат (115 т.).

По група Ж, показател 22, Т. Ризова е участвала в 1 научно-изследователска програма. **По показател 23,** кандидатът е член в две национални организации в ПН 3.9 Туризъм. **По показател 29** е изнесен 1 пленарен доклад на международен конгрес. **По**

показател 30 са налице доказателства за активно участие в създаването и стартирането на програми (МП „Управление на агробизнеса и развитие на селските райони“, „Управление на туризма“, „Мениджмънт на туристическия бизнес“ включително на чужд език и докторска програма „Туризъм“). *По показател 31* са налице разработени от кандидатът общо 9 курса в различни програми и е участвала в усъвършенстването на МП „Мениджмънт на туристическия бизнес“. *По показател 32* кандидатът е участвал в организирането на общо 3 международни научно-практически конференции. *По показател 34* за професионални постижения са налице 1 международна награда за принос и 1 национална награда „Златен приз“ (2012) от сп. Туризъм и отдих и Министерството на икономиката, енергетиката и туризма за професионализъм при обучаване на кадрите в туризма. (695 т.)

По група З, показател 35 средна оценка от анкетите за удовлетвореност на студентите за последните 5 години е налице оценка отличен 4,75 от максимална оценка 5 (справка на Център за кариерно развитие и обучителни ресурси). *По показател 36* по 3 от водените от кандидата дисциплини са осигурени в книжен вид авторски материали. *По показател 38* въз основа на отчета за дългосрочно атестиране е налице ръководство на 36 дипломанта и 49 рецензии, както и участие в комисии за държавни и други изпити на 380 студента. *По показател 39* за практики и стажове, Т. Ризова е ръководител почти ежегодно на практики по дисциплината „Екскузоводство“ и работи в предлагането на стажове на студенти от ПН 3.9 Туризъм. *По показател 40* кандидатът активно подпомага за 4 участия на студенти в творчески изяви извън НБУ. (1940 т.)

По група И, показател 42 има доказателства за участие в 3 обучения на обучители. *По показател 44* по справка за дългосрочно атестиране на преподавателя, няма неизпълнени академични задължения и отговорности. *По показател 45* Т. Ризова е участвала в един проект за привличане на чуждестранни и български студенти за обучение в НБУ. *По показател 46* е налице доказателства за участие в комисии и провеждане на КСК за прием в ДФО (Службена бележка от КСЦ на НБУ). *По показател 47* кандидатът е участвал в програмен и департаментен съвет като програмен директор/консултант в периода 2013-2021 година. *По показател 48* кандидатът безспорно има активно участие в академичната администрация на НБУ. *По показател 49* няма наложени наказания по КТ. (140 т.)

По всички групи, кандидатът събира точки, които надхвърлят изискуемия минимален праг. По група А- Е се събират общо 850 т. от изискуеми 400т., за допълнителните показатели Ж- И, задължителни за НБУ са налице 2775 т. от изискуеми 170 т. Общо по всички групи показатели кандидатът има 3575 точки.

Кандидатът отговаря на всички изисквания по чл. 56 от Наредбата за развитието на академичния състав на НБУ. Назначен е на трудови правоотношения в НБУ от 2013 г. (Службена бележка, Отдел „Човешки ресурси“ Изх. № 57/07.06.2021г) и е програмен консултант към департамент „Администрация и управление“. Във връзка с обявяването на конкурс за „доцент“ в ПН 3.9 Туризъм на кандидатът по конкурса гл. ас д-р Теодора Велева Ризова е провела на 12.04.2021 г. в платформата MOODLE публична лекция на тема „Системи и методи за управление в туристическите комплекси“.

Въз основа на представеният доказателствен материал може да се направи заключение, че кандидатът гл. ас д-р Теодора Велева Ризова **отговаря и надхвърля**

минималните изисквания за заемане на академична длъжност „доцент“ съгласно чл. 26 ал. 2 и 3 на ЗРАСРП и чл. 56 от Наредбата за развитието на академичния състав на НБУ.

II. Изследователска дейност и резултати

2.1. Оценка на монографичния труд, творчески изяви или други публикации, съответстващи по обем и цялостност на монографичен труд, включваща оценка на научните и научно-приложните приноси на автора.

В обявеният конкурс за „доцент“ кандидатът е единствен участник. Участва с **хабилитационен труд** (*Група Б, показател № 3*), публикуван като монография – „Интегрирано управление в туристическите комплекси“, Обем: 231 стр., Издателство НБУ, 2021, и рецензенти: проф. д-р Николина Попова, доц. д-р Минчо Полименов, ISBN 978-619-233-147-4.

В структурно отношение монографията е съставена от три глави в които се разглеждат системите и системообразуващите факторите в развитието на туризма, системния анализ на туристическите комплекси и въпросите свързани с интегрираното развитие на тези туристическите комплекси. Монографията е изследване прилагането на синергетичния подход на примера на националните курорти в страната. Разгледани са различни модели и са направени изводи на базата на практиката в управлението на туристическите комплекси в страната.

Приносите могат да бъдат обобщени като основно **научно-приложни** и по-конкретно в областта на управлението, системния анализ и предлагането на методиката обозначена от автора като САФВ (аббревиатура от английски) за анализ и оценка на системност, основни атрактори, фрактали и бифуркации. Методиката е заимствана от други области на науката, като е тествана и приложена на ниво туристически комплекси в страната, въз основа на което са направени изводите и заключенията на автора.

Като критични бележки бих посочила липсата на достатъчна информация за проведените наблюдения, събрана информация и обработка на данни, по адаптираната от автора методика. В допълнение, тестването на адаптираната методика не служи като основа за акцентите изведени в последната част за интегрирано управление на туристическите комплекси.

Независимо от критичните бележки, монографията е представлява сериозно проучване и допълнение към разработките посветени на курортното дело и развитието на туристическите комплекси в България.

2. Оценка на приносите в останалите приложени публикации (творчески изяви), направени след назначаването на академичната длъжност „главен асистент“

Към другите по-значими самостоятелни публикации в конкурса кандидатът участва с една **монография** (*Група Г, показател 4*) „Аграрен и селски туризъм: преосмисляне на възможностите“, с обем 360 с., Издателство Аскони, София, 2021 и рецензенти: проф.д-р Никола Колев, доц.д-р Иван Боевски, доц. д-р Георги Георгиев.

Монографията е структурирана в четири глави като разглежда основни теоретични постановки, развитие на селския и аграрен туризъм в европейски контекст и възможности за България. На национално ниво тези специализирани видове туризъм са

изследвани на различни перспективи, включително ресурсна осигуреност, източници на финансиране и възможности за развитие на различни териториални равнища. Последната глава е посветена на методическите въпроси за селски и аграрен туризъм на равнище обект.

Основното достойнство на монографията е разработената концепция за развитие на селския и аграрен туризъм в България, отчитайки националните специфики и особености за управление на различни териториални единици и структури.

Като слабост, мога да посоча непредставителната и сравнителна малка извадка от 45 обекта, които са били част от проведеното социологическо проучване, въз основа на което са и основните изводи. Друг недостатък е едностранния подход от страна на предлагането и ресурсното осигуряване, като не е отчетено търсенето и потенциалните сегменти потребители като перспективи за развитие, отчитайки съвременното развитие и предизвикателствата за селския и аграрен туризъм.

В група Г, показател 7 „Статии и доклади в нереферирани издания с научно рецензиране“ са представени общо 27 статии и доклади в нереферирани издания с научно рецензиране или редактирани колективни томове, от които 7 са английски език.

Налице е широк спектър от теми и интереси които са били обект на внимание на кандидатът в периода 2014-2021 г. Забелязва се известно припокриване на темите, включително и между заглавията на български и английски (на пример №2 и №4, както № 1 и № 3). Независимо от тези припокривания и застъпване, което е естествен авторски процес, **основните приноси** на кандидатът могат да бъдат систематизирани в следните тематични направления:

- **Интегрирано управление** (Група Г, Показател 7- № 8, 11, 16). Управленски аспекти на интегрираното управление на туристическото райониране, туристически курорти и иновационното развитие.
- **Развитие на специализираните видове туризъм** (Група Г, Показател 7- № 5, 7, 9, 12, 13, 14, 17, 22, 23, 27; Показател 4 - № 1). Изследвани са еко туризъм, селски, аграрен, оринтоложки, фестивален, балнеоложки, планински и други като са идентифицирани основните им специфики и предизвикателства за управление и развитие като подсектори в туризма;
- **Стратегическо управление на регионално ниво в туризма** (Група Г, Показател 7- № 15, 18, 19, 20, 21, 23, 24) Изследвани са въпросите свързани с трансгранично управление и развитие, разработване на трансгранични маршрути в т.ч. Балкански и в Северозападна България. Заслужава да се открие и студията посветена на туристическите клъстери и значението им за регионалното развитие (Група Г, Показател 9);
- **Обучение в областта на туризма** (Група Г, Показател 7- № 6, 10, 25, 26) анализирани са въпросите за електронното обучение в областта на туризма, професионалния руски език в туризма, както и необходимостта от системен подход в изучаването на туризма.

Всички публикации на кандидата са рецензирани и отпечатвани в университетски издателства на НБУ, ИУ- Варна, УНСС, СА „Д. Ценов“, както и такива издателства като „Авангард прима“, „Славена“, Варна, „Фабер“, Велико Търново, „Аскони“ и други за популяризиране и книгоразпространение.

3. Цитиране от други автори.

Справката на Библиотеката на НБУ¹ потвърждава 6 отделни цитирания на публикации с автор кандидатът - Теодора Ризова. Всички цитати са на български език.

4. Оценка на резултатите от участие в изследователски и творчески проекти и приложение на получените резултати в практиката.

Гл. ас. д-р Теодора Ризова е участвала активно в общо 3 проекта по ОП „Развитие на човешките ресурси“ и 2 международни научно и образователни проекта (*Група Е Показател 16*), както следва :

- Проект BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висшето образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“,
- Проект BG051PO001-3.1.07-0039 „Висшето образование по икономика - фундамент на икономиката на знанието”, Департамент „Бизнес администрация“ НБУ, 2013-2015, на длъжност **Ръководител** на УТФ Мениджмънт
- Проект BG051PO001-3.3.07-0002 „Студентски практики“, МОН, 2013-2015, на длъжност **Академичен наставник**;
- Проект, финансиран от Централен фонд за стратегическо развитие към Настоятелството на НБУ (2017), **участие и представяне на резултатите** от изследване с доклад в международната интердисциплинарна конференция „Dialogue of multiculturalism and truth held within the Congress „ One world-many cultures“ на Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa w Bydgoszcy (Полша);
- Европейски проект PRO-YOUTH: стратегическо сътрудничество за по-ефикасни схеми на учене на работното място в областта на културно-историческия туризъм“ на European Foundation for Education (EFE), Co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union и Българската Стопанска камара в гр. Щутгард (Германия) (2020).

III. Учебна и преподавателска дейност

1. Аудиторна и извън-аудиторна заетост, работа в електронния обучителен модул "MOODLE – НБУ", осигуряване на студентски практики и стажове, работа със студенти и докторанти.

Аудиторната заетост на гл. ас. д-р Теодора Ризова е свързана с преподаване в бакалавърската програма „Управление на туризма“ и магистърските програми „ Бизнес и администрация“, „Мениджмънт на туристическия бизнес“, „Управление на агробизнеса и развитие на селските райони“ в редовна и дистанционна форми на обучение. Води лекционни курсове по множество и различни дисциплина, в които кандидата има и съответните публикации като „Тематични паркове в развлекателната индустрия“, „Отговорен туризъм“, „Функциониране и развитие на туристически комплекси“, „Спа туризъм и балнеология“, „Екскурзоводство и туристическа анимация“, „Аграрен туризъм и регионално развитие“ и други.

Налице са доказателства, че кандидатът изпълнява и надхвърля праговете (240 аудиторна/60 извън аудиторна нормативната заетост в НБУ. За учебната 2020/2021 учебна година заетостта на кандидата е 595 аудиторна и 1219 извънаудиторна заетост (*Група 3, Показател 39*).

¹ Библиотечна справка „АНАЛИЗ НА ЦИТИРАНЕ СА-3-2021“ от 24.03.2021 г.

Извън аудиторната заетост за периода след 2014 година, включва научно ръководство на 36 студенти, изготвяне на 49 броя рецензии на бакалавърски и магистърски тези, 380 участия като член на комисии за защиты на бакалавърски тези и/или държавни изпити (*Група 3, Показател 38*).

Гл. ас. д-р Теодора Ризова активно участва в екипи за организиране на творчески изяви на студенти извън НБУ - „Учебно-тренировъчни фирми“, както и ежегодно участие в международния панаир „Млад предприемач“, Пловдив с няколко международни студентски награди (2018, 2019), както и ръководител и представител на група от седем студенти в международен проект „PRO-YOUTH: стратегическо сътрудничество за по-ефикасни схеми на учене на работното място в областта на културно-историческия туризъм“ (*Група 3, Показател 40*).

2. Работа с Еразъм-студенти. Няма данни.

3. Оценки от анкетите на студентите.

От справка на Центърът за кариерно развитие и обучителни ресурси средната атестационна оценка на Теодора Ризова за последните 10 семестъра (5 години) като преподавател е Отличен 4,75 от максимална оценка 5,00 (*Група 3, Показател 35, справка на Център за кариерно развитие и обучителни ресурси*).

IV. Административна и обществена дейност

1. Участие в колективни органи на управление на НБУ.

В периода 2014-2021 г. кандидатът е бил Програмен директор/консултант на БП „Управление на туризма“, ДО и МП „Бизнес администрация“ – РО и ДО, МП „Мениджмънт на туристическия бизнес“ ДО, МП „Управление на агробизнеса и развитие на селските райони“ – РО и изпълнява своите административни и академични задължения (*Група И, Показател 44*). Участва регулярно за заседания на колективните органи за управление на НБУ - департаментен съвет/ програмен съвет и като член на екипите за усъвършенстване на програми в т.ч. участие като член на Комисия по организиране и провеждане на КСК за прием на студенти в Дистанционна форма на обучение към ФДЕНО, участие в програмен съвет и департаментен съвет като програмен директор/програмен консултант от 2013 до 2021 г.

2. Обществена активност.

Активен член на Българската асоциация на експертите в туризма както и на Българския институт по стандартизация – сектор Туристически дейности (*Група Ж, Показател 22*).

3. Привличане на студенти в програмата.

В качеството си програмен консултант, гл. ас. д-р Теодора Ризова активно участва ежегодно в кандидат-студентски кампании на НБУ и привличането на български и италиански студенти в програма с двойна диплома "Управление и икономика на устойчивото развитие". Привлечени студенти в БП Икономика, Бизнес администрация и Туризм- български и чуждестранни. Отговорник за програма с двойна диплома с Университет на Урбино.

V. Лични впечатления от кандидата

Познавам на Теодора Ризова лично, като потвърждавам високата си оценка и академичен авторитет в т.ч. изключителни заслуги за практическата подготовка и провеждане на стажове на студентите.

VI. Мнения, препоръки и бележки по дейността и постиженията на кандидата

Основната ми **препоръка** е за активизиране на публикационната активност и популяризиране на научно-изследователските постижения в по-широк кръг международни издания - индексирани и реферирани в международни бази данни.

В заключение - налице са безспорни доказателства за изпълнение на изискванията на чл. 24, ал.1, 27 (4) т. 1 и т. 2 от ЗРАСБРБ и на чл. 53 (1) и (2) и 57 (2) т. 1 и т. 2 от ППЗРАСРБ, както и на Наредбата за развитие на академичния състав в НБУ за заемане на академичната длъжност „доцент“.

Това ми дава основание да дам своята **положителна оценка за кандидата гл. ас. д-р Теодора Велева Ризова за заемане на академична длъжност „доцент“ в ПН 3.9 Туризм** и предлагам да бъде допусната до избор от Академичен съвет на НБУ.

София, 13.02.2022 г.

Проф. д. ик. н. Соня Милева